

Πέτρα

πέτρα, η, ουσ. [<αρχ. πέτρα], η πέτρα. **1.** ο πολύτιμος λίθος, το πετράδι: «της αγόρασε ένα δαχτυλίδι, που είχε απάνω του μια πέτρα να!». **2.** πετρώδης σχηματισμός, που δημιουργείται στον οργανισμό, ιδίως στα νεφρά, στη χολή ή στα δόντια: «έχει πέτρα στα νεφρά || θα κάνει εγχείρηση, γιατί έχει πέτρα στη χολή || πήγε στον οδοντογιατρό του για να του καθαρίσει την πέτρα απ' τα δόντια». **3.** καθετί που είναι σκληρό σαν πέτρα: «το ψωμί έγινε πέτρα και δεν τρώγεται». **4.** η τσακμακόπετρα: «τέλειωσε η πέτρα και δεν μπορώ ν' ανάψω το τσακμάκι μου». **5.** (στη γλώσσα της αργό) τα καταναγκαστικά έργα: «άμα περάσεις απ' την πέτρα, δεν την ξεχνάς ποτέ». Υποκορ. **πετρούλα κ. πετρίτσα, η κ. πετραδάκι, το** (βλ. λ.). (Ακολουθούν 43 φρ.)·

- αλέθω πέτρες, βλ. φρ. *το στομάχι μου αλέθει και πέτρες*·

- βγάζει (κι) απ' την πέτρα λάδι, **α.** εκμεταλλεύεται στο έπακρο και την παραμικρή ευκαιρία, αποκομίζει κέρδος και από κει που κανείς δεν το περιμένει: «είναι τόσο καπάτσος άνθρωπος, που βγάζει κι απ' την πέτρα λάδι». **β.** είναι πάρα πολύ δυνατός: «δεν τολμάει κανείς να τα βάλει μαζί του, γιατί βγάζει κι απ' την πέτρα λάδι». Από την εικόνα του ατόμου που συνθλίβει με μεγάλη δύναμη μια πέτρα μέσα στη χούφτα του (και βγαίνει λάδι, όπως όταν συνθλίβεται μια ελιά)·

- δεν άφησε πέτρα πάνω στην πέτρα, βλ. φρ. *δεν έμεινε πέτρα πάνω στην πέτρα*·

- δεν έμεινε πέτρα πάνω στην πέτρα, καταστράφηκαν, ισοπεδώθηκαν τα πάντα: «τ' αεροπλάνα βομβάρδιζαν κατά κύματα την πόλη, ώσπου στο τέλος δεν έμεινε πέτρα πάνω στην πέτρα». Το ίδιο και για καιρικά ή άλλα φαινόμενα: «απ' όπου πέρασε ο τυφώνας, δεν έμεινε πέτρα πάνω στην πέτρα || ήταν τόσο δυνατός ο σεισμός, που δεν έμεινε πέτρα πάνω στην πέτρα». Πρβλ.: *κάψτε τα όλα μη μείνει τίποτα, πέτρα στην πέτρα όλα διαλύστε τα* (Λαϊκό τραγούδι)·

- είναι η καρδιά του σκληρή σαν πέτρα ή η καρδιά του είναι σκληρή σαν πέτρα, βλ. λ. [καρδιά](#)·

- έκλαιγαν κι οι πέτρες ή έκλαψαν κι οι πέτρες, εκτυλίσσονταν, εκτυλίχθηκαν τόσο σπαρακτικές σκηνές, που έκλαιγαν, έκλαψαν οι πάντες: «τη στιγμή που ήταν να κατεβάσουν το φέρετρο στον τάφο, έπεσε ο γιος με σπαρακτικές φωνές πάνω στο νεκρό κι έκλαψαν κι οι πέτρες»·

- έχει καρδιά από πέτρα ή έχει καρδιά πέτρα, βλ. λ. [καρδιά](#)·

- έχει καρδιά σκληρή σαν πέτρα, βλ. λ. [καρδιά](#)·

- η καρδιά του είναι από πέτρα ή η καρδιά του είναι πέτρα, βλ. λ. [καρδιά](#)·

- θα δέσω μια πέτρα στο λαιμό μου, βρίσκομαι σε τόσο δεινή οικονομική ή ψυχολογική θέση, που σκέφτομαι να αυτοκτονήσω: «είμαι σε τόσο απελπιστική κατάσταση, που θα δέσω μια πέτρα στο λαιμό μου». (Λαϊκό τραγούδι: *κυρ-τζιτζικά, συμπάθα με που δε σε σιγοντάρω, μ' απ' όλα αυτά που πάθαμε μου 'ρχεται να φουντάρω, να βάλω πέτρα στο λαιμό και μια και δυο στον ποταμό*). Είναι και φορές που η φρ. κλείνει με το και θα φουντάρω ή με το και θα φουντάρω στη θάλασσα. Από το ότι, συνήθως παλιότερα, πολλοί αυτόχειρες έδεναν μια πέτρα στο λαιμό τους και έπεφταν στη θάλασσα·

- θα πάρω πέτρα, απειλητική προειδοποίηση σε κάποιον πως θα τον τιμωρήσουμε αυστηρά, σκληρά: «κάτσε καλά, γιατί θα πάρω πέτρα». (Λαϊκό τραγούδι: *άσε τα παιχνιδίσματα, κόψε τα βλεφαρίσματα, αλλιώς θα πάρω πέτρα*)·

- θα σηκωθούν κι οι πέτρες, (απειλητικά ή προειδοποιητικά) θα υπάρξει καθολική αντίδραση: «αν το δικαστήριό σας καταδικάσει αυτόν τον αθώο άνθρωπο, θα σηκωθούν κι οι πέτρες»·

- κάνω πέτρα την καρδιά ή κάνω την καρδιά μου πέτρα, υπομένω αγόγγυστα κάποιον ψυχικό πόνο, κάνω υπομονή, προσπαθώ να φαίνομαι ψύχραιμος: «απ' τη μέρα που πέθανε η γυναίκα του, έκανε την καρδιά του

πέτρα για να μη δείχνει τον πόνο του στους άλλους». (Λαϊκό τραγούδι: *ήσουνα ξελογιασμένη και με άλλουε μπλεγμένη· τώρα κλαις· δε σε λυπάμαι, ούτε σε πονώ· **την καρδιά μου θα την κάνω πέτρα**, σαν βουνό*).

- κεφάλι δίχως μέτρα θέλει χτύπημα στην πέτρα, βλ. λ. [κεφάλι](#).

- κόβει την πέτρα με μαχαίρι ή κόβει την πέτρα με μαχαίρι, βλ. λ. [μαχαίρι](#).

- μη ρίχνεις πέτρα στο πηγάδι που σε δρόσισε, βλ. λ. [πηγάδι](#).

- όποια πέτρα κι αν γυρίσεις, θα τον βρεις από κάτω ή όποια πέτρα κι αν σηκώσεις, θα τον βρεις από κάτω, χώνεται σε όλες ανεξαιρέτως τις υποθέσεις, είναι παντού αναμειγμένος: «είναι σε όλους γνωστός, γιατί, όποια πέτρα κι αν σηκώσεις, θα τον βρεις από κάτω». (Λαϊκό τραγούδι: **όποια πέτρα να σηκώσεις, θα 'μαι από κάτω**. Όποια πόρτα κι αν κλειδώσεις μέσα θα με βρεις).

- πέτρα πέτρα ή πέτρα την πέτρα, βλ. συνηθέστ. *πετραδάκι πετραδάκι*, λ. *πετραδάκι*.

- πέτρα που κυλάει, μαλλί δεν πιάνει, **α.** αρνητική έκφραση για άτομο που δε στεριώνει, που δε ριζώνει σε καμιά δουλειά, σε καμιά θέση εργασίας: «αν μου πεις και για τον τάδε, πέτρα που κυλάει, μαλλί δεν πιάνει, γιατί έχει πάει μέχρι σήμερα σ' ένα σωρό δουλειές κι ύστερα από λίγο ή φεύγει ή του διώχνουν». Από την εικόνα της πέτρας που, επειδή βρίσκεται για μεγάλο χρονικό διάστημα στο ίδιο σημείο, η βάση της καλύπτεται από διάφορους μύκητες, που εκλαμβάνονται ως μαλλί. **β.** το ενεργητικό άτομο δεν αποτελματώνεται, ανανεώνει συνεχώς τις γνώσεις και αυξάνει τις ικανότητές του: «το μικρό μου τό γιο δε τον φοβάμαι καθόλου, γιατί είναι ζωντανό κι αεικίνητο παιδί και, πέτρα που κυλάει, μαλλί δεν πιάνει». Συνών. *τροχός που γυρίζει, σκουριά δεν πιάνει*.

- πέτρα του σκανδάλου, αιτία που προκαλεί σκάνδαλο ή φιλονικία: «δεν ξέρει κανείς γιατί μάλωσαν, αλλά όλοι υποπεύονται πως πέτρα του σκανδάλου υπήρξε μια γυναίκα».

- πετώ την πέτρα του αναθέματος (σε κάποιον), βλ. λ. [ανάθεμα](#).

- ρίχνω μαύρη πέτρα (πίσω μου) ή ρίχνω πέτρα (πίσω μου), φεύγω από ένα μέρος ή από έναν τόπο με την απόφαση να μην ξαναγυρίσω ποτέ πίσω: «επειδή ήταν φτωχός κι όλοι τον κοροΐδευαν στο χωριό, έριξε μαύρη πέτρα πίσω του και πήγε στην ξενιτιά». (Λαϊκό τραγούδι: *θέλω την καρδιά να σφίξω, **πέτρα πίσω μου να ρίξω** και να φύγω*).

- ρίχνω την πέτρα του αναθέματος (σε κάποιον), βλ. λ. [ανάθεμα](#).

- σηκώθηκαν κι οι πέτρες, υπήρξε καθολική αντίδραση: «μόλις μαθεύτηκε πως κι ο υπουργός ήταν μπλεγμένος στο ροζ σκάνδαλο, σηκώθηκαν κι οι πέτρες».

- σκάει η πέτρα, κάνει αβάσταχτη, ανυπόφορη ζέστη: «τις περισσότερες χρονιές τον Ιούλιο μήνα στον τόπο μας σκάει η πέτρα». Συνών. *σκάει ο τζιτζικας*.

- στις πέτρες να φυτρώνει! (για ποτά, ιδίως τσίπουρα, ούζα, κρασιά) ευχή που ανταλλάσσουν οι πότες τη στιγμή που τσουγκρίζουν τα ποτήρια τους, με την έννοια να υπάρχει άφθονο ποτό, να το βρίσκει κανείς παντού.

- στύβω την πέτρα, είμαι πάρα πολύ δυνατός, είμαι χειροδύναμος: «όταν ήμουν στα νιάτα μου, έστυβα την πέτρα».

- Συμπληγάδες Πέτρες, κάθε επικίνδυνη ή προβληματική κατάσταση, την οποία δύσκολα μπορεί να αποφύγει ή να ξεπεράσει κανείς με επιτυχία: «οι Συμπληγάδες Πέτρες της παγκοσμιοποίησης || οι Συμπληγάδες Πέτρες του κυπριακού προβλήματος». Αναφορά στους δυο μυθικούς βράχους, που ανοιγόκλειναν, συνθλιβοντας τα καράβια που επιχειρούσαν να περάσουν ανάμεσά τους, γνωστοί από την Αργοναυτική εκστρατεία.

- την πέτρα στύβει και την τρίχα σχίζει, πρόκειται για άνθρωπο που είναι δυνατός και έξυπνος, που έχει μεγάλες

ικανότητες: «όλοι θέλουν να τον έχουν στην παρέα τους γιατί, είναι άνθρωπος που την πέτρα στύβει και την τρίχα σχίζει»·

- το ξέρουν κι οι πέτρες, το θέμα για το οποίο γίνεται λόγος, είναι πια σε όλους γνωστό: «μπορώ να σου πω πώς ακριβώς έγινε η δουλειά, γιατί το ξέρουν κι οι πέτρες»·

- το πρόσωπό του έγινε σκληρό σαν πέτρα, έγινε σκληρό, ψυχρό και ανέκφραστο: «μόλις έμαθε τα δυσάρεστα νέα, το πρόσωπό του έγινε σκληρό σαν πέτρα»·

- το στομάχι μου αλέθει και πέτρες, βλ. λ. στομάχι·

- τον βρήκε η πέτρα (ενν. στο κεφάλι), βλ. φρ. τον πήρε η πέτρα·

- τον βρήκε η πέτρα στο κεφάλι, βλ. φρ. τον πήρε η πέτρα·

- τον έβαλαν στην πέτρα, (στη γλώσσα της αργκό), βλ. φρ. τον έριξαν στην πέτρα·

- τον έριξαν στην πέτρα, (στη γλώσσα της αργκό) τον καταδίκασαν σε καταναγκαστικά έργα: «δεν μπόρεσε ν' αποδείξει την αθωότητά του και τον έριξαν πέντε χρόνια στην πέτρα». Η ποινή αυτή επιβαλλόταν σε παλιότερες εποχές. Σήμερα, κατάλοιπο ίσως της προηγούμενης ποινής, είναι η κοινωνική προσφορά που προσφέρει για ένα χρονικό διάστημα ο καταδικασθείς, τόσο, όσο όρισε ως ποινή ο δικαστής για ελαφρά βεβαίως αδικήματα, κυρίως νέων·

- τον ξέρουν κι οι πέτρες, είναι πολύ γνωστός, είναι πασίγνωστος: «αυτόν που μου λες, τον ξέρουν κι οι πέτρες»·

- τον πήραν με τις πέτρες, **α.** (για δημόσιους αγορητές ή πολιτικούς) αντέδρασαν επιθετικά, τον γιουχάισαν άγρια, τον προπηλάκισαν: «μόλις βγήκε στο μπαλκόνι να μιλήσει, όσοι ήταν μαζεμένοι, τον πήραν με τις πέτρες»· βλ. και φρ. τον πήραν με τ' αβγά, λ. **αβγό**. **β.** (γενικά) τον κυνήγησαν με άγριες διαθέσεις, τον πετροβόλησαν: «μόλις αντιλήφθηκε ο κόσμος ποιος ήταν ο παιδεραστής, τον πήραν με τις πέτρες». Ίσως από αφορμή της καταδίκης σε θάνατο δια λιθοβολισμού, σύμφωνα με τον Ιουδαϊκό νόμο·

- τον πέτυχε η πέτρα (ενν. στο κεφάλι), βλ. συνηθέστ. τον πήρε η πέτρα·

- τον πέτυχε η πέτρα στο κεφάλι, βλ. συνηθέστ. τον πήρε η πέτρα·

- τον πήρε η πέτρα (ενν. στο κεφάλι), **α.** τον έτυχε, τον πέτυχε, τον χτύπησε, ιδίως στο κεφάλι: «μόλις έβγαλε το κεφάλι απ' τη γωνιά να δει τι γίνεται, τον πήρε η πέτρα». **β.** λέγεται ειρωνικά για κάποιον που είναι βλαμμένος, που παρουσιάζει κάποια βλάβη στο μυαλό, που είναι αργόστροφος: «δεν φταίει ο καημένος, φταίει που τον πήρε η πέτρα, όταν ήταν μικρός»·

- τον πήρε η πέτρα στο κεφάλι, βλ. φρ. τον πήρε η πέτρα·

- τον σιχαίνονται κι οι πέτρες, με τις πράξεις του και γενικά με τη συμπεριφορά του προκαλεί υπερβολική απέχθεια στους άλλους: «δεν τον θέλει κανένας στην παρέα μας, γιατί με τα καμώματά του τον σιχαίνονται κι οι πέτρες»·